

Zastępczy charakter funkcji nadzwyczajnego szafarza komunii świętej

ALEKSANDER SOBCZAK

I. WPROWADZENIE

W rzeczywistości Kościoła polskiego, nadzwyczajni szafarze Komunii Świętej do niedawna byli praktycznie niewykorzystywani. Byli znani przede wszystkim jako etap do przyjęcia święceń kapłańskich. Jednakże od kilku lat można spotkać w naszych kościołach coraz częściej nie tylko kleryków – akolitów udzielających Komunii Świętej, ale także ludzi świeckich. Jak Kościół traktuje funkcję nadzwyczajnego szafarza Komunii Świętej?

Normy Prawa Kanonicznego odnośnie nadzwyczajnych szafarzy Komunii Świętej zawarte są w kan. 910 § 2¹ i 230 § 3². Kan. 910 podaje najpierw, że zwyczajnym szafarzem Komunii świętej jest biskup, prezbiter i diakon. Szafarzem nadzwyczajnym jest natomiast akolita oraz wierny, wyznaczony zgodnie z kan. 230, § 3. Przywoływany tutaj kan. 230 określa funkcje, w których wierni świeccy mogą współdziałać ze świętymi szafarzami. Określa, że mężczyźni świeccy, posiadający wiek i przymioty ustalone zarządzeniem Konferencji Episkopatu, mogą być na stałe przyjęci, przepisany obrzędem liturgicznym, do posługi lektora i akolity. Natomiast tam, gdzie to doradza konieczność Kościoła, z braku szafarza, także świeccy, mężczyźni lub kobiety, chociażby nie byli lektorami lub akolitami, mogą wykonywać pewne obowiązki w ich zastępstwie, mianowicie: posługę słowa, przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać chrztu a także rozdzielać Komunię Świętą, zgodnie z przepisami prawa.

¹ Szafarzem nadzwyczajnym Komunii świętej jest akolita oraz wierny, wyznaczony zgodnie z kan. 230, § 3.

² Tam, gdzie to doradza konieczność Kościoła, z braku szafarza, także świeccy, chociażby nie byli lektorami lub akolitami, mogą wykonywać pewne obowiązki w ich zastępstwie, mianowicie: posługę słowa, przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać chrztu a także rozdzielać Komunię świętą, zgodnie z przepisami prawa.

Tak więc, Kodeks określa grupę osób, które w pewnych okolicznościach mogą być nadzwyczajnymi szafarzami Komunii Świętej: są to akolici oraz wyznaczeni zgodnie z prawem świeccy, zarówno mężczyźni, jak i kobiety. Zachodzi jednak pytanie, czy w każdym miejscu i we wszystkich okolicznościach mogą udzielać oni Komunii Świętej? Na to pytanie postaramy się odpowiedzieć w tym tekście.

II. UWAGI HISTORYCZNE

Kan. 845 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. zawierał następujące dyspozycje prawne:

§ 1. Tylko kapłan jest zwyczajnym szafarzem Komunii Świętej.

§ 2. Diakon jest szafarzem nadzwyczajnym, z licencją ordynariusza miejsca albo proboszcza, której można udzielić z poważnego powodu, a która jest udzielana godziwie w przypadku poważnej konieczności.

W pierwszych wiekach istnienia Kościoła oraz w epokach prześladowań, tych starożytnych i tych współczesnych, Kościół posługiwał się wiernymi, aby chronić Eucharystię i zanosić ją chorym, prześladowanym albo uwięzionym. Jednakże bardzo wcześnie stała się to domena prawie wyłącznie kapłanów. Poza nimi udzielanie Komunii Świętej przez diakonów lub świeckich traktowane było jako coś wyjątkowego. W ten sposób określał to Sobór Trydencki: «*W sakramentalnym zaś pożywaniu zawsze był ten zwyczaj w Kościele Bożym, że świeccy otrzymywali komunię od kapłanów, a kapłani, odprawiając Mszę św., sami sobie jej udzielali, który to zwyczaj pochodzący z Tradycji Apostolskiej jak najśluszniej powinien być zachowany*»³.

Reforma dyscyplinarna, która nastąpiła po Soborze Watykańskim II, zawiera bez wątpienia nowe elementy, ale nie można mówić o zupełnym zerwaniu z tradycją, do której odnosi się Sobór Trydencki. Nie można o tym zapominać w momencie interpretowania natury oraz funkcji nadzwyczajnego szafarza Komunii Świętej, którym może być według aktualnej dyscypliny Kościoła także świecki, ale który ma jedynie charakter zastępczy w stosunku do szafarza zwyczajnego. Stąd rozdzielanie Komunii Świętej pozostaje nadal funkcją *własną* świętych szafarzy.

Reforma ta zaczyna się już w sposób nieśmiały w czasie samego Soboru Watykańskiego II. Do tego momentu diakon był jedynie szafarzem nadzwyczajnym Komunii Świętej. Według Soboru natomiast, jest to funkcja własna diakona; albo inaczej mówiąc, pośród jego funkcji znajduje się również troska o Eucharystię oraz jej rozdzielanie⁴. Później kompetencje te zostały potwierdzone w Konstytucji *Sacrum Diaconatus Ordinem* z 1967 r.

³ Sob. Trydencki, sesja XIII, *Dekret o Najświętszym Sakramencie*, rozdz. VIII, por. *Breviarium Fidei*, Poznań 1988, s. 403.

⁴ Por. Konstytucja dogmatyczna o Kościele, 29: «*Zadaniem diakona, stosownie do tego, co mu wyznaczy kompetentna władza, jest uroczyste udzielanie chrztu, przechowywanie i rozdzielanie Eu-*

Obecne uregulowania prawne mają jednak swoje źródła w dwóch posoborowych dokumentach:

– Motu proprio *Ministeria quaedam* z 15.08.1972 r., którym dokonano reformy dyscypliny Kościoła odnośnie tonsury, święceń niższych oraz subdiakonatu. Święcenia niższe oraz subdiakoniat zostały zastąpione posługami, z których dwie są obowiązkowe dla całego Kościoła łacińskiego: *lektora* i *akolity*. Pomiedzy funkcjami tego ostatniego, według papieskiego dokumentu, jest udzielanie Komunii Świętej, jako szafarz nadzwyczajny, gdyby zabrakło szafarzy, o których mówił kan. 845 CIC z 1917 r. (kapłana albo diakona), lub gdyby mieli trudności w postaci choroby, zaawansowanego wieku, szczególnych obowiązków duszpasterskich, albo gdyby liczba wiernych przystępujących do Komunii Świętej była tak wielka, że Msza Święta przedłużyłaby się bardzo⁵.

Instrukcja *Immense caritatis* z 29.01.1973 r. po wymienieniu przyczyn i okoliczności, które zalecały podjęcie reformy w tej materii, Instrukcja daje ordynariuszom miejsca władzę do desygnowania nadzwyczajnych szafarzy Komunii Świętej spośród osób odpowiednich. Można to uczynić na sposób czasowy albo nawet stały, gdy domagają się tego okoliczności. Owi nadzwyczajni szafarze mogą udzielać Komunii Świętej sobie, innym wiernym, oraz zanosić ją chorym do ich domów. Mogą czynić to jednak, gdy zachodzą następujące okoliczności:

- a. Nie ma kapłana, diakona lub akolity;
- b. Gdy są obecni, ale nie mogą tego uczynić z powodu innego pilnego zajęcia duszpasterskiego, choroby lub zaawansowanego wieku;
- c. Jest tylu wiernych, którzy proszą o Komunię Świętą, że Msza Święta przedłużyłaby się bardzo, albo zachodziłaby konieczność udzielania Komunii Świętej poza Mszą Świętą⁶.

Cała ta dyscyplina została na nowo uregulowana w obecnym Kodeksie Prawa Kanonicznego w kan. 910 i 230.

Po ukazaniu się jednak Kodeksu i po wprowadzeniu w sposób masowy funkcji nadzwyczajnego szafarza na Zachodzie, pojawiła się cała seria nadużyć związanych z tą możliwością. W odpowiedzi na tę sytuację, *Papieska Komisja do spraw Autentycznej Interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego* zabrała głos wyjaśniając niektóre niejasności w tej materii. Przy analizie więc tych przepisów, koniecznym jest również wzięcie pod uwagę interwencji tej Komisji.

charytati, asystowanie i błogosławienie w imieniu Kościoła związkom małżeńskim, udzielanie wiatyku umierającym, czytanie wiernym Pisma świętego, nauczanie i napominanie ludu, przewodniczenie nabożeństwu i modlitwie wiernych, sprawowanie sakramentaliów, przewodniczenie obrzędowi żałobnemu i pogrzebowemu».

⁵ Por. AAS 64(1972), s. 527.

⁶ Por. AAS 65(1973), s. 265.

⁷ Por. AAS 80(1988), s. 1373.

III. ODPOWIEDŹ PAPIESKIEJ KOMISJI DO SPRAW AUTENTYCZNEJ INTERPRETACJI KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO⁷

Na posiedzeniu plenarnym 20.02.1987 r. *Papieska Komisja do spraw Autentycznej Interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego*⁸ w swej odpowiedzi wyjaśniła niektóre nieodpowiednie interpretacje związane z funkcją nadzwyczajnego szafarza Komunii Świętej.

Wątpliwość przedstawiona Komisji została sformułowana w następujący sposób: «czy nadzwyczajny szafarz Komunii Świętej, wyznaczony do tej funkcji zgodnie z kan. 910 § 2 i 230 § 3, może wykonywać swoją funkcję nawet wówczas, gdy są obecni w kościele, chociaż nie uczestniczą w celebracji Mszy Świętej, szafarze zwyczajni, którzy nie mają jakiegokolwiek przeszkody»⁹.

Odpowiedź była *negatywna*; tzn. zawsze, gdy są w kościele szafarze zwyczajni – diakoni lub kapłani, którzy nie mają jakiegokolwiek przeszkody, szafarze nadzwyczajni nie mogą wykonywać swojej zastępczej funkcji, bez względu na to, w jaki sposób zostali do tej funkcji wyznaczeni, czy to na sposób stały, jak to jest w przypadku akolitów, czy też *ad hoc* zgodnie z kan. 230 § 3. Jak z tej odpowiedzi wynika, funkcja szafarza nadzwyczajnego jest zawsze zastępcza w stosunku do szafarzy zwyczajnych i nigdy nie należy jej nadużywać.

IV. ŹRÓDŁA I MOTYWY ODPOWIEDZI

Jeśli chodzi o odpowiedzi dawane przez *Papieską Radę Interpretacji Ustaw*, najczęściej znamy literalne sformułowanie wątpliwości oraz schematyczną i krótką odpowiedź Rady. Najczęściej nie wiemy, kto sformułował wątpliwość, skąd pochodziła inicjatywa, oraz jakie są źródła doktrynalne i praktyczne pytania skierowanego do Rady.

W przypadku, który nas interesuje, tzn. sprawa nadzwyczajnych szafarzy, jest inaczej. Wiemy, kto sformułował pytanie oraz motywy jakie temu przyświecały. Warto się z tym zapoznać, gdyż dostrzeżemy wówczas znaczenie tej odpowiedzi nie tylko dla akiegoś partykularnego przypadku, ale jej powszechny zakres dla całego Kościoła.

Informacje te są zawarte w liście skierowanym przez nuncjusza Stolicy Apostolskiej w Hiszpanii do przewodniczącego Konferencji Episkopatu Hiszpańskie-

⁸ Od momentu wejścia w życie Konstytucji Apostolskiej *Pastor Bonus* (28.06.1988) Komisja ta zmieniła swoją nazwę na: Papieska Rada Interpretacji Ustaw. Por. art. 154-158 tej Konstytucji. AAS 10(1988), s. 841-912.

⁹ D. «*Utrum minister extraordinarius sacrae communionis, ad normam cann. 910 § 2 et 230 § 3 deputatus, suum munus suppletorium exercere possit etiam cum praesentes sint in ecclesia, etsi ad celebrationem eucharisticam non participantes, ministri ordinarii, qui non sint quoquo modo impediti*». R. *Negative*. AAS 80(1988), s. 1373.

go¹⁰. Za pośrednictwem tego listu, biskupi hiszpańscy zostali poinformowani o tej odpowiedzi Papieskiej Komisji przed oficjalną jej publikacją w *Acta Apostolicae Sedis*¹¹. Sposób postępowania w przesłaniu tej konkretnej *Odpowiedzi* świadczy o dużym znaczeniu duszpasterskim i dyscyplinarnym tego tematu, oraz o zamiarze jak najszybszego wyeliminowania szeroko rozpowszechnionych nadużyć w niektórych Kościołach partykularnych.

List hiszpańskiego nuncjusza podaje dwie konkretne informacje na temat źródeł i motywów powstania *Odpowiedzi*:

– Prośbę do Papieskiej Komisji do spraw Autentycznej Interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego w sprawie interpretacji kan. 910 § 2 i 230 § 3 skierowała Kongregacja do spraw Sakramentów. Ona również ułożyła pytanie, które jest nam już znane.

– Motywem prośby Kongregacji była cała seria nadużyć, które można było dostrzec w niektórych Kościołach partykularnych, jeśli chodzi o nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej, którzy powinni wykonywać swoją posługę jedynie w charakterze wyjątkowym i zastępczym a nie wyřeczającym.

Rzeczywiście, możliwość udzielania Komunii Świętej przez nadzwyczajnych szafarzy, jest prawdziwą ulgą zarówno dla kapłana jak i dla wiernych, w przypadku dużej ilości komunikujących, trudności związanych z wiekiem czy zdrowiem duszpasterza. Często zapomina się jednak, że ta posługa ma charakter zastępczy a nie wyřeczający kapłana, do tego stopnia, że traktuje się ją jako coś zwyczajnego, albo nawet jako pewnego rodzaju nagrodę dla świeckich, aby okazać im wdzięczność za ich zaangażowanie w życie parafii.

W sposób konkretny te nadużycia mogą mieć miejsce, gdy:

– Szafarz nadzwyczajny udziela Komunii Świętej przy każdej okazji, razem z szafarzem zwyczajnym, nawet wówczas, gdy niewielka liczby komunikujących nie jest odpowiednim motywem takiego zachowania.

– Szafarz nadzwyczajny udziela Komunii Świętej w obecności innych kapłanów, którzy nie koncelebrują, ale którzy mogliby jej udzielać.

– Szafarz nadzwyczajny, w momencie Komunii Świętej udziela jej sobie i innym wiernym, a szafarz zwyczajny i ewentualni koncelebranci pozostają nieaktywni.

¹⁰ Por. czasopismo «Palabra», n. 270, grudzień 1987 r., s. 43.

¹¹ Pomimo tego, że *Odpowiedź* została sformułowana 20 lutego 1987 r., jej publikacja w *Acta Apostolicae Sedis* na polecenie Ojca Świętego nastąpiła dopiero 1 czerwca 1988 r. Jednakże odpowiedź była znana wcześniej. W przemówieniu do biskupów Stanów Zjednoczonych z okazji wizyty *ad limina* 10 grudnia 1988 r. Ojciec Święty Jan Paweł II poinformował, że to on sam prosił Kongregację do spraw Sakramentów, aby przesłała wszystkim Konferencjom Episkopatów na całym świecie odpowiedź Papieskiej Komisji. Była to reakcja na szereg nadużyć w tej materii, nie tylko w zakresie praktyki duszpasterskiej czy liturgicznej, ale także wprost w zarządzeniach wydawanych i obowiązujących w niektórych diecezjach. Por. *Przemówienie* z 10.12.1988 r., n. 6, w: *L'Osservatore Romano*, 11.12.1988.

Mając na uwadze te nadużycia, które motywowały Kongregację do spraw Sakramentów oraz autentyczną *Odpowiedź* Papieskiej Komisji, hiszpański nuncjusz podkreślał, że nie wolno nadzwyczajnemu szafarzowi udzielać Komunii Świętej, ani sobie samemu, ani innym, jeżeli są obecni szafarze zwyczajni, uczestniczący lub nie w celebracji eucharystycznej, jeśli tylko nie mają jakichś poważnych przeszkód albo jest duża liczba komunikujących.

V. ZASTĘPCZA NATURA FUNKCJI ŚWIECKIEGO

Znając nadużycia dyscyplinarne, które były u podstaw sformułowania wątpliwości przez Kongregację do spraw Sakramentów oraz odpowiedzi Papieskiej Komisji, należy bliżej przeanalizować powody, dla których wierny świecki może być jedynie szafarzem nadzwyczajnym Komunii Świętej. Te powody zostały ukazane syntetycznie w *Odpowiedzi* w sformułowaniu «*funkcja zastępcza*» (*munus suppletorium*). W sposób wyraźny mówił również o tym Ojciec Święty Jan Paweł II do biskupów Stanów Zjednoczonych z okazji wizyty *ad limina* 10 grudnia 1988 r., kiedy wskazywał, że należy poprawić w wielu wypadkach zarządzenia diecezjalne w tej materii nie tylko z powodów dyscyplinarnych, ale także z przyczyn głęboko teologicznych.

Rzeczywiście, zaciemniono by bowiem charakter uczestniczenia świeckiego w życiu i misji Kościoła, gdyby posługa jedynie zastępcza i nadzwyczajna, przysługująca z zasady świętym szafarzom, została uznana jako funkcja własna świeckiego, wykonywana zarówno w warunkach nadzwyczajnych jak i zwyczajnych.

Oczywiście, że w postanowieniach Soboru Watykańskiego II, oraz w normatywach obecnego Kodeksu Prawa Kanonicznego, zaangażowanie świeckich w posłudze i misji Kościoła uzyskało znacznie szerszego znaczenia. Ale nie wszystkie przejawy tego zaangażowania świeckich w Kościele mają takie samo znaczenie kanoniczne czy eklezjologiczne. Jedne są przejawami *własnej* funkcji świeckich jako wiernych współpracujących ze świętymi szafarzami; inne natomiast, chociaż nie są zarezerwowane kapłanom w sposób absolutny czy konieczny¹², to jednak nie są przejawem własnej funkcji świeckich, a przez to mogą być wykonywane jedynie w sposób zastępczy.

Jest rzeczą znaną, że przed Soborem Watykańskim II, niektóre funkcje zarezerwowane były jedynie *Ordo clericorum*, z tym że pojęcie to było szersze niż więci szafarze. Zawężenie później pojęcia duchowny jedynie do świętych szafarzy spowodowało wzajemnie uzupełniające się zjawiska:

¹² Zarezerwowana kapłanom w sposób absolutny jest np. konsekracja eucharystyczna, czy rzebaczenie grzechów w sakramencie pokuty. W tych przypadkach świeccy nigdy nie mogą zastąpić kapłana.

– Z jednej strony, zeświecczenie niektórych posług. Wraz z przyjęciem niższych święceń, stawało się duchownym; obecnie przez przyjęcie posług nadal pozostaje się świeckim. Wykonując więc niektóre funkcje w Kościele, świecki podejmuje je jako zadanie własne wynikające z przyjętej posługi a nie w zastępstwie.

– Zakłada to jednocześnie włączenie świeckiego do organizacji kościelnej jako konsekwencja jego aktywnego udziału w *edificatio Ecclesiae*, przynajmniej w tych przypadkach, w których udziela się tych posług w sposób stały, jak jest w przypadku lektora i akolity. *«Jednakże sam fakt wykonywania tych zadań nie czyni człowieka świeckiego pasterzem, bowiem o urzędowej naturze posługi nie stanowi rodzaj spełnianych funkcji, lecz przyjęcie sakramentalnych święceń»*¹³.

Wiele posług, urzędów czy funkcji sprawowanych przez świeckich opierają się na sakramentalnym fundamencie Chrztu, Bierzmowania, a w wielu wypadkach także Małżeństwa¹⁴. Ale trzeba umieć odróżnić także inne, które chociaż nie są zarezerwowane w sposób konieczny świętym szafarzom, to jednak związane są w sposób organiczny z ich posługą pasterzy, a przez to mogą być podejmowane przez świeckich jedynie w charakterze zastępczym, tzn. wówczas kiedy nie mogą być wykonywane przez mających święcenia. Chodzi tutaj o te posługi, które będąc *własne* świętych szafarzy, zarezerwowane w warunkach normalnych ich urzędowi, niekiedy mogą być powierzane świeckim, jeśli wyjątkowe racje za tym przemawiają a kompetentna władza to określi. *«Do spełniania niektórych funkcji w zastępstwie pasterza uprawnia w sposób bezpośredni i formalny oficjalne upoważnienie otrzymane od samego pasterza, a ich konkretna realizacja odbywa się pod kierunkiem władzy kościelnej»*¹⁵.

Dostrzegając, że wiele posług świeckich w Kościele wypływa z Chrztu, Bierzmowania, a w wielu wypadkach także z Małżeństwa i jest ich własną funkcją, oraz że wiele wykonywanych jest jedynie w charakterze zastępczym i w tych przypadkach są funkcją własną świętych szafarzy, należy postawić pytanie, jakiego typu funkcją jest bycie szafarzem nadzwyczajnym Komunii Świętej?

Aby jasno ukazać odpowiedź, należy najpierw pamiętać o dwóch rodzajach szafarzy nadzwyczajnych Komunii Świętej wymienianych w kan. 230 § 3 i 910 § 2. Różnica pomiędzy nimi występuje jedynie w sposobie ich wyznaczenia: pierwsi są desygnowani *ad hoc* przez kompetentną władzę, drudzy są instytucjonalnie ustanowieni nadzwyczajnymi szafarzami przez to, że są akolitami. Ale wszyscy oni są szafarzami *nadzwyczajnymi*, tzn. gdy brakuje lub mają jakąś przeszkodę szafarze zwyczajni; pod tym względem nie ma między nimi żadnej różnicy, gdyż udzielanie Komunii Świętej jest zadaniem własnym świętych szafarzy¹⁶.

¹³ Por. *Christifideles laici*, 23.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ *«Odnowa liturgii wprowadzona przez Sobór przyczyniła się do ożywienia w świeckich świadomości ich roli w sprawowaniu i przygotowaniu funkcji liturgicznych, i sprawiła, że podjęli oni z ochotą*

Na tę sprawę zwrócił uwagę Ojciec Święty Jan Paweł II na początku swego pontyfikatu w następujących słowach: *«O Kapłanach i Diakonach wypada powiedzieć, że właśnie posługa stołu Chleba Pańskiego kładzie na nich szczególne zobowiązania... Trzeba więc, abyśmy wszyscy, którzy jesteśmy szafarzami Eucharystii, przyjrzeni się uważnie naszym czynnościom przy ołtarzu, zwłaszcza temu, jak piastujemy w naszych rękach ów Pokarm i Napój, które są Ciałem i Krwią naszego Boga i Pana; jak rozdajemy Komunię świętą, jak dokonujemy puryfikacji. Nie należy jednakże zapominać o podstawowym urzędzie Kapłanów, którzy w czasie święceń zostali konsekrowani, aby reprezentowali Chrystusa Kapłana: dlatego też ich ręce, tak jak ich słowa i ich wola, stały się bezpośrednim narzędziem Chrystusa. Właśnie dlatego, tzn. jako szafarze Eucharystii, oni mają główną i całkowitą odpowiedzialność za Święte Postacie: ofiarują te Święte Postacie uczestnikom zgromadzenia, którzy pragną je przyjąć. Diakoni mogą tylko zanosić na ołtarz dary ofiarne wiernych i rozdawać je, gdy zostaną już konsekrowane przez Kapłana. Jakże wymowne zatem, chociaż późniejsze, jest w naszych święceniach łacińskich namaszczenie rąk, jak gdyby tym właśnie rękom potrzebna była szczególna łaska i moc Ducha Świętego! Dotykanie Świętych Postaci, podejmowanie ich własnymi rękami jest przywilejem tych, którzy mają święcenia, co wskazuje na czynny udział w szafarstwie Eucharystii»¹⁷.*

Zastępczy charakter nadzwyczajnego szafarza Komunii Świętej nie jest jedynie kwestią teoretyczną, ale ma duże znaczenie praktyczne w momencie właściwego interpretowania przepisów prawnych oraz dobrego rozpoznawania owych nadzwyczajnych okoliczności, w których jest usprawiedliwione udzielanie Komunii Świętej przez świeckiego. W sposób ogólny, ale bardzo dobrze pasujący do naszych rozważań określił tę sprawę Ojciec Święty Jan Paweł II w adhortacji *Christifideles laici*, n. 23, gdzie przestrzega, że *«obok głosów pozytywnych nie zabrakło na obradach Synodu także uwag krytycznych, dotyczących tendencji do bezkrytycznego szafowania terminem „posługa”, do mylenia bądź stawiania na*

spełnianie związanych z tą rolą powinności. Liturgia bowiem jest świętym obrzędem sprawowanym nie przez samego kapłana, ale przez całe zgromadzenie wiernych. Jest więc rzeczą naturalną, że świeccy mogą wykonywać czynności nie będące ścisłą prerogatywą posługi urzędowej» *Christifideles laici*, 23. Tymi słowami Ojciec Święty podkreśla, że istnieją zadania, wykonywane w czasie sprawowania liturgii przez świeckich, które nie są podejmowane w zastępstwie. Ale pośród tych funkcji, właściwych wszystkim wiernym, w tym także świeckim, nie należy rozumieć bycie nadzwyczajnym szafarzem Komunii Świętej. Istotnie, zarówno kan. 230 § 3 jak i 910 § 2 są włączone w *«szereg funkcji i zadań właściwych kapłanom, które jednak w szczególnych i poważnych przypadkach, tam, gdzie sugeruje to brak prezbiterów i diakonów, mogą być czasowo sprawowane przez uprawnionych do tego świeckich, po otrzymaniu mandatu władz kościelnych»*, tamże, przyp. 72.

¹⁷ Jan Paweł II, *List O tajemnicy i kulcie Eucharystii (Dominicae cenaе)*, 24.02.1980, n. 11, AAS 72(1980), s. 141-142.

równi kapłaństwa powszechnego i urzędowego, do nieprzestrzegania pewnych praw i norm kościelnych, do zbyt dowolnej interpretacji „zastępstwa”, do „kleroizacji” świeckich. Zwrócono także uwagę na ryzyko utworzenia w Kościele de facto odrębnej struktury posług, równoległej w stosunku do tej, która ma swą podstawę w sakramencie kapłaństwa».

Z tego powodu, mówi dalej, «pasterze winni także czuwać nad tym, by nie wprowadzać „sytuacji wyjątkowych” lub „sytuacji koniecznego zastępstwa” tam, gdzie nie ma ku temu obiektywnych podstaw, lub gdzie można tego uniknąć, stosując bardziej racjonalne planowanie pracy duszpasterskiej».

Ta specjalna troska, wyrażona przez Ojca Świętego, powinna być brana pod uwagę w momencie wprowadzania w praktykę norm kan. 910 § 2 i 230 § 3. Jasnym jest bowiem, że teoretycznie znamy te przepisy oraz ducha autentycznej Odpowiedzi Papieskiej Komisji, ale trudności mogą pojawiać się w chwili określania natury przeszkody szafarza zwyczajnego. Czy taką przeszkodą będzie np. zwykła nieobecność szafarza zwyczajnego w kościele w momencie udzielania Komunii Świętej, wykonywanie innej czynności duszpasterskiej np. spowiadanie? Ojciec Święty zwraca tutaj uwagę na to, że w wielu wypadkach można tego uniknąć, stosując bardziej racjonalne planowanie pracy duszpasterskiej. Nie należy więc nadużywać tych możliwości. Udzielanie Komunii Świętej jest bowiem własnym zadaniem świętych szafarzy, od którego nie mogą zbyt łatwo się zwalniać. Nie chodzi bowiem o większą wygodę szafarzy zwyczajnych, ale o prawdziwą konieczność.